

Visszatérés a Dráva mentére

JOSIP GUJAŠ-DŽURETIN: POVRATAK U PODRAVINU

Josip Gujaš-Džuretin (1936—1976) magyarországi horvát költő válogatott költeményeit már csak posztumusz kötetben kaphattuk kézhez. Nem a lángolás, a hatalmas belső tűz égette el időnek előtte a költőt (bár aki ismerte, ezen sem lepődne meg), hanem a lassan ölt alattomos kór végzett vele élete delén. De a tűz és a betegség, amelyet korai halála kapcsán említettem, költészetére is rányomta bélyegét, sőt, talán éppen e két meghatározóban kell keresnünk szélsőséges hangulatai és érzelmei forrását.

Elátkozott költőkről általában korhoz, s részben térhez kötődve szokás beszélni. A szó azonban nem tűri el feltétlenül ezt a determinációs behatárolást, s ha engedünk a szó korlátokat feszítő erejének, Josip Gujaš-Džuretin lelki rokonait valahol, a világon mindenütt és minden korban fölbukkanó elátkozott költők között kell keresnünk, akik magukat átkozták meg a mindent akarással. Ez a mindent, és mindent egyszerre akarás jellemzi a leginkább Džuretin emberi és költői egyéniségét. A türelmetlenség, amely ezzel majdnem szükségszerűen párosul, elsősorban önmagával szemben nyilvánult meg, néha azonban másokkal is érezette hatását. Mégis, bár az úgynevezett „nehéz emberek” sorába tartozott, aligha akadt olyan az ismerősei között, aki őszintén, szívből ne szeretete volna. Ennek magyarázata viszonylag egyszerű: a türelmetlenség mögött meleg emberi szív, az egész világot átölelni akaró tisztalelkűség rejtett. S amikor néha, vagy inkább gyakran, úgy érezte, hogy magára maradt, fölhalmozódott érzelmi gazdagságát verseiben vezette le. Ez adja költeményeinek szépségét, de paradox módon, itt kell keresnünk korlátait is, amelyek megakadályozták, hogy teljesebben kiépítse saját költői formáit, saját poétikáját, a talmin túl saját formai világát. Kétségtelen, hogy újra és újra a már többször elismételt „türelmetlenség” szó tolakszik föl. Az elfogadható magyarázat ellenére magát a tényt mégis sajnáljuk, mert versei sokszor a befejezetlenség, a kiteljesületlenség, a vázlatosság hatását keltik.

Pedig, s ezt válogatott költeményeinek köteté is bizonyítja, talán soha egyetlen sort sem írt le, amelyért meg ne szenvedett volna; soha semmit, ami mögött nem rejlik gondolati és érzelmi mélység. Szenvedett a szenvedőkkel és örült a boldogokkal; tudott betegségről, érezte a halál árnyékát, amellyel másfél évtizeden keresztül folytatott párbeszédet, s vívta engesztelhetetlen harcát; verseiben is összenőtt az őt kibocsátó Dráva menti tájjal; aggódott az emberiség jövőjéért, mint ezt az atomveszélyre utaló apokaliptikus víziói is bizonyítják... Önvalomásra hajlamos költő volt, aki gyakran gyónt meg múzsájának. És végül azt sem mondhatjuk, hogy nem kereste a magának legmegfelelőbb formát. Legkiforrottabb versei biblikus hangvételű, narratív sorokban hömpölyögnek, s amikor a tartalom a legteljesebb összhangba kerül ezzel az ünnepélyes formával, Džuretin eléri önmaga költői csúcseit. Utalhatnánk arra, hogy ez a biblikus stílus az 1960-as évek horvát költészetének egyik vonulatát is jellemezte, mindez azonban mit sem változtat azon, hogy számára — a válogatott kötet, és a köteten kívül megjelent versek ismeretében — ez jelentette a legnagyobb szabadságot biztosító és legelfogadhatóbb versformát.

Josip Gujaš-Džuretin költészete tartalmilag rendkívül szerteágazó, nehezen behatárolható, s nem lehetett könnyű feladat a válogatást végző Stojan D. Vujičić számára, hogy ciklusokra ossza fel őket. Ezzel a felosztással, csoportosítással, mint előszavában hangsúlyozza, tulajdonképpen a költő akaratát tartotta tiszteletben, azt teljesítette.

Az első ciklus *Üzenetek és megnyilatkozások* (Poruke i govorenja) címmel Džuretin költői hitvallásait tartalmazza. A második, *Az égő úton* (Na plamtecoj cesti)

bizonyos tekintetben rokon az elsővel, csakhogy itt egy szenvedélyes emberi életút és számos tapasztalat üzenetei olvashatók. A harmadik, a legterjedelmesebb ciklus, a *Szülőföldem, Dráva mente* (Rodna Podravina) a hazai táj és a falusi emberek szeretetéről árulkodik, akiktől a költő lélekben soha nem szakadt el. Nem ellentmondás ha hangsúlyozom, hogy Džuretin konstrukcióját tekintve kimondottan urbánus költő, aki a modern városi ember minden problémáját érzi és érezteti. Csakhogy, talán betegsége, talán más, rajta kívül álló okok következtében, urbánus ihletésű verseit az elidegenedés érzése hatja át. Így a szülőfaluhoz és környékéhez, az ottani emberekhez való ragaszkodás bizonyos fokig menekülés is, amely sok lírai melegséget árasztó versben szólal meg. *Az én csendes szerelmem* (Moja tiha ljubav) címen a feleségéhez szóló költemények kerültek egy ciklusba, míg a *Vágyakozások* (Čežnje) és a *Hangulatok* (Raspoloženja) című ciklusok leginkább borongós hangulatú, részben a kórházi ágyban keletkezett verseket tartalmaznak. A *Töredékek* (Iverje) címen a válogató a költő kéziratos hagyatékának nagyobb egységeibe ad töredékes bepillantást számunkra.

A tíz ívnyi válogatás jó áttekintést ad Josip Gujaš-Džuretin korán félbeszakadt életművéről, s csak üdvözölni lehet a vállalkozást, amely lehetővé tette, hogy ha a költő már nem is, legalább az olvasó könyv alakban kaphassa kézhez azokat a költeményeket, amelyek egy része korábban a magyarországi jugoszláv nemzetiségek hetilapjában, a *Narodne novine*-ben, a *Narodni kalendar* címen megjelenő naptárban, egy, a magyarországi szerb-horvát nyelven író költőket bemutató antológiában, valamint néhány jugoszláviai folyóiratban jelent meg, míg másik része csak kéziratos formában maradt fenn, s most olvasható első ízben nyomtatásban.

PREDRAG STEPANOVIĆ

A magyarországi délszlávok néprajza II.

ETNOGRAFIJA JUŽNIH SLAVENA U MADJARSKOJ II.

A sorozat második kötete — az elsőhöz hasonlóan — ízelítőt ad hazai horvát, szerb és szlovén lakosságunk sokszínű népi kultúrájából. Közismert, hogy a Magyarországon élő délszlávok nem képeznek egy homogén együttest, hanem olyan, egymástól eltérő etnikai és néprajzi csoportokból tevődnek össze, amelyek különböző korokban, s a Balkán félsziget különböző vidékeiről kerültek mai lakóhelyükre. *Sarosác* György a kötet bevezető tanulmányában e heterogén eredetű délszláv népeségnek éppen táji-történeti tagolódását mutatja be. A hazánkban élő szlovén lakosság népi kultúrájának különböző ágaira három tanulmány is figyelmet fordít. Vilko *Novak*, ljubljana-i professzor a Rába menti szlovénekkal foglalkozó néprajzi irodalommal ismerteti meg az olvasót. A legrégebb feljegyzés népületükről 1824-ből *Kossics* Józseftől származik, aki részletesen leírta a szlovének gazdasági, társadalmi és szellemi életét. Megfigyelései általánosságban vonatkoznak a magyarországi szlovénekre, de mivel Alsó- és Felsőszölnöknön élt, adatai túlnyomórészt e községekből valók. Ugyancsak a Rába menti szlovének hagyományvilágába nyújt bepillantást Niko *Kuret* szlovén kutató tanulmánya is. Népszokásaik közül a farsangi alakoskodás jellemző mozzanataira hívja fel a figyelmet. A farsangi alakoskodásban részt vevő legényeket valamikor *norcinak* (bolondoknak) nevezték, míg napjainkban a német eredetű *fášenki* és *fášenje* elnevezésük az általános, de Szakonyfaluban *makláušte* nevük is